

Rotter og mus

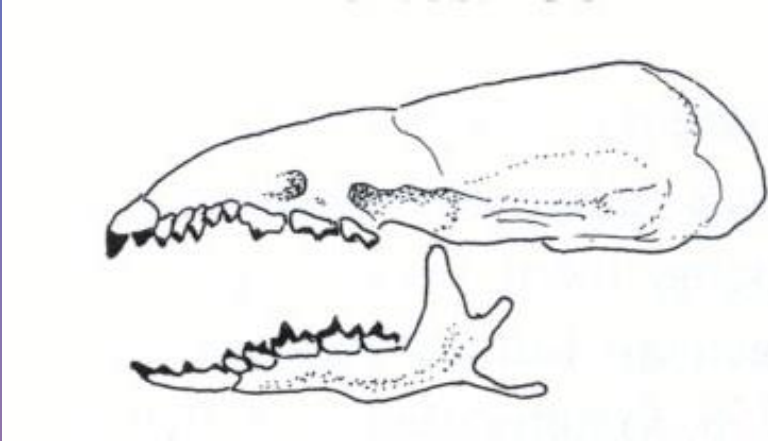
- og bittelitt om spissmus

Arnulf Soleng
Avdeling for skadedyrkontroll
Folkehelseinstituttet

Vart dømt for å ta livet av mus med sjølvlaga felle

Ei kvinne frå Nordmøre er dømt til å betale bot fordi ho har drepe fleire hundre mus med ei sjølvkonstruert musefelle. Kvinna brukte bamsemums til å lokke mus til ei bømme med vatn.

Spissmus

- Ikke en gnager
 - Tilhører ordenen *insektetere*
 - Spiser insekter, mark, edderkopper, snegler
 - Spiser også åtsler f.eks. mus som er tatt i feller
- Har ikke gnagertenner
- Kan gå inn i bygninger – gjør normalt liten eller ingen skade
- 7 arter i Norge

Husspissmus

- Oppdaget i 2017 (Stavanger)
- Kort og tykk hale som smalner ut mot spissen
- Lange og tynne hår som står 45 grader ut fra halen
- Frittstående ører uten hår
- Hvite tannspisser
- Lukter gamle gummistøvler og tåfis

Litt systematikk

Familie Musefamilien (Muridae)

Slekt Rattus

Art Brunrotte (*Rattus norvegicus*)

Art Svartrotte (*Rattus rattus*)

Slekt Mus

Art Husmus (*Mus musculus*)

Slekt Apodemus

Art Småskogmus (*Apodemus sylvaticus*)

Art Storskogmus (*Apodemus flavicollis*)

Familie Hamsterfamilien (Cricetidae)

Slekt Arvicola

Art Vånd (*Arvicola amphibius*)

Slekt Myodes

Art Klatremus (*Myodes glareolus*)

Art Rødmus (*Myodes rutilus*)

Art Gråsidemus (*Myodes rufocanus*)

Slekt Microtus

Art Markmus (*Microtus agrestis*)

Art Fjellmarkmus (*Microtus oeconomus*)

Innførte arter

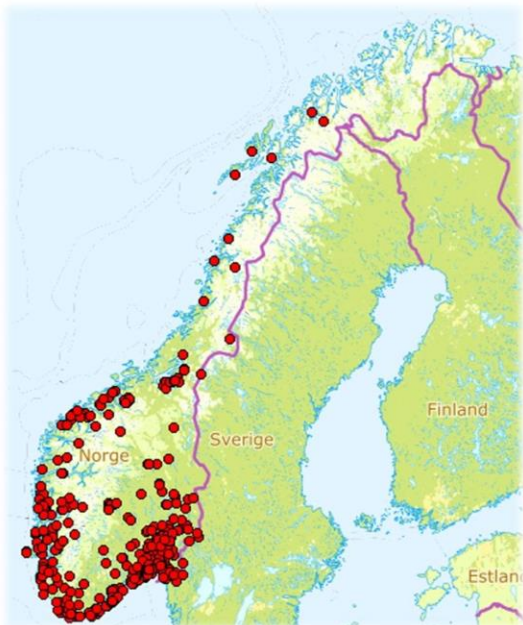

Husmus

Brunrotte

- Ikke oppført på fremmedartslista (svartelista)
 - Alle arter som var etablert i Norge før 1800 er regnet som stedegne, selv om de er innført av mennesker

Småskogmus

Storskogmus

Rødmus

Klatremus

Gråsidemus

Markmus

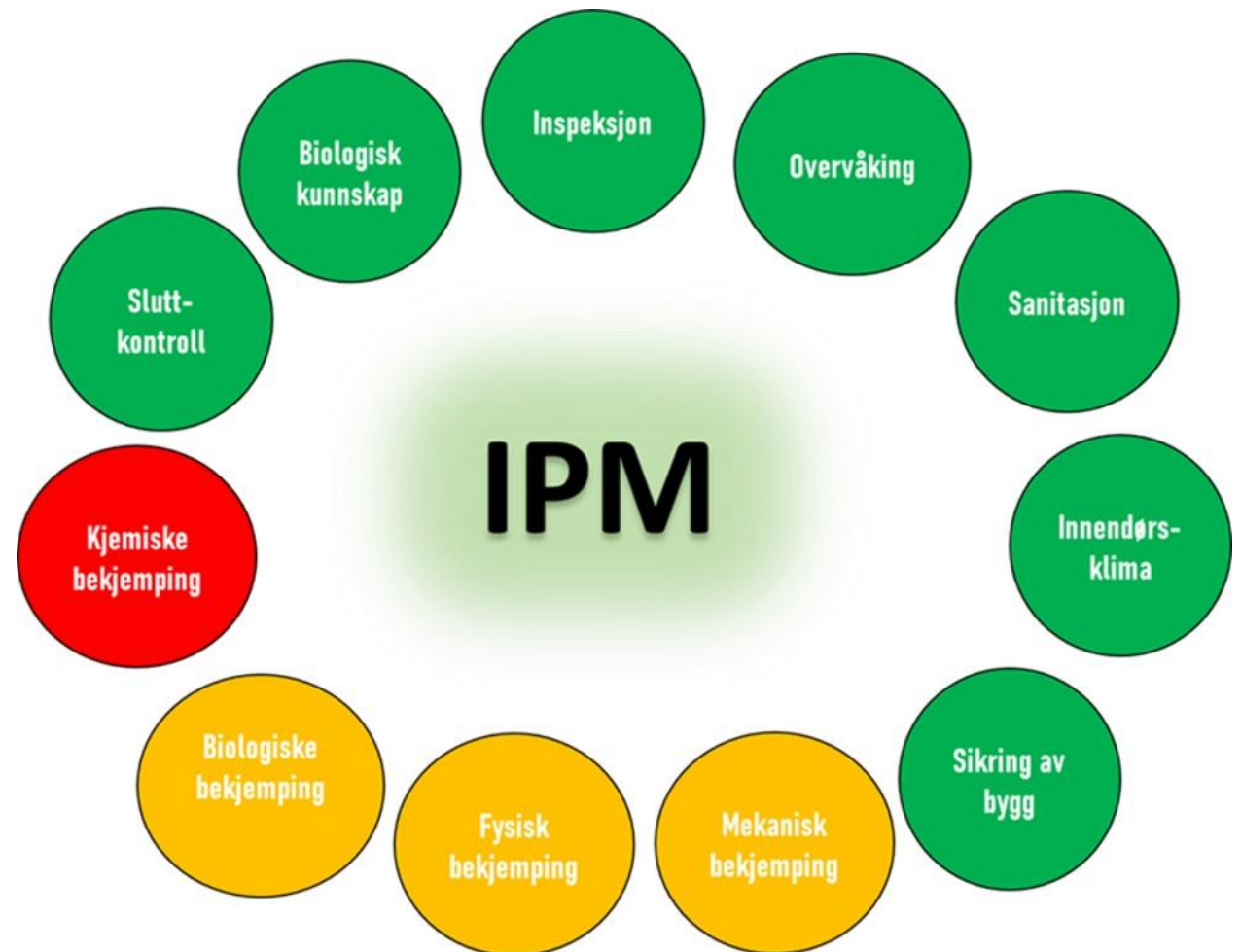
Fjellmarkmus

Husmus

Hvordan løse problemer med gnagere?

- Hva slags gnagere er det?
 - Mus, rotter eller vånd?
 - Hvis mus – hva slags mus?
 - Andre dyr?
- Hvorfor er de der?
- Hvor finner de mat/vann?
- Hvor vandrer de?
- Hvor kommer de inn?
- Hvor mange dyr?

Biologisk kunnskap

Kunnskap om ulike bygg/miljøer

Kunnskap om midler og metoder

Hvordan kommer gnagere inn i bygninger?

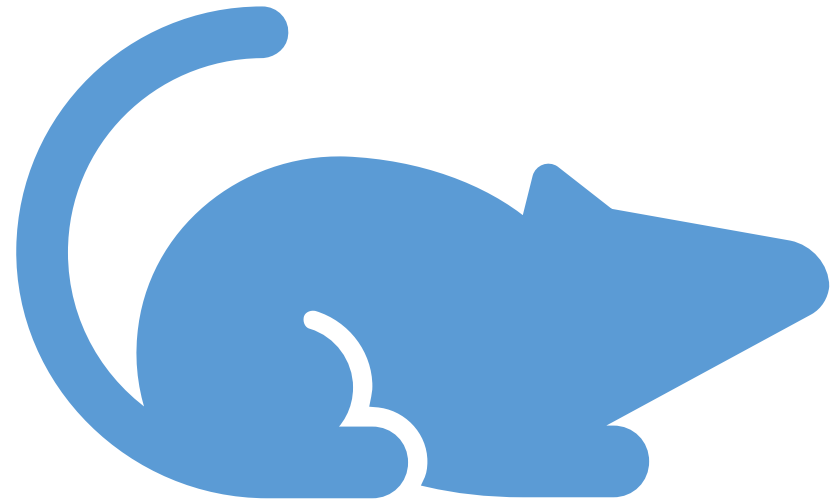
- Haiker med varer
- For «egen maskin»

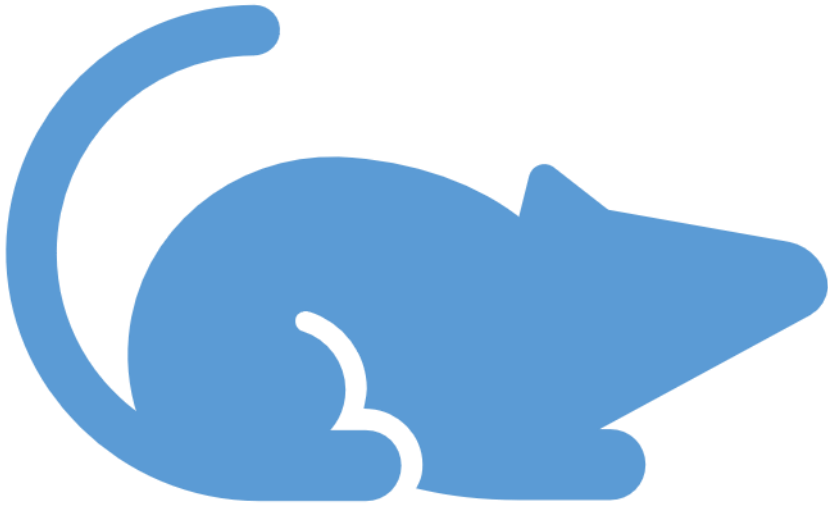
Forskjell på husmus, ville mus og
rotter

Hvordan kommer gnagere inn i bygninger?

- Husmus
 - Med varer
 - Lever normalt ikke fritt utendørs

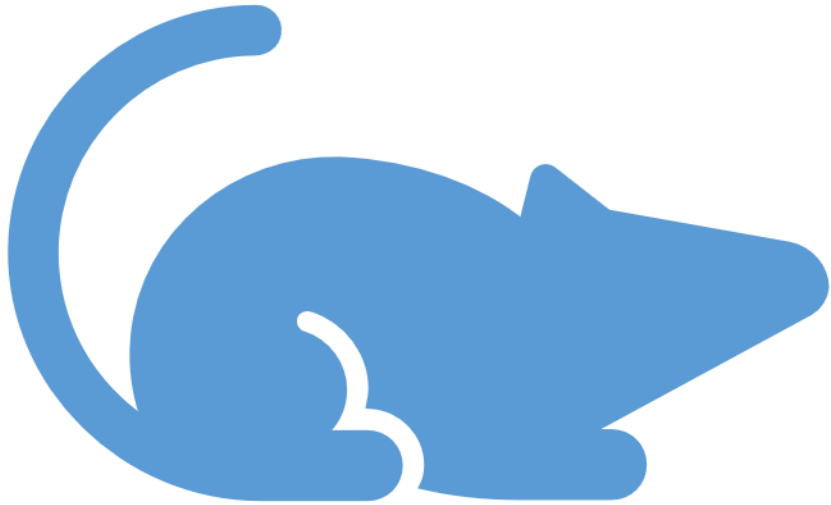
Hvordan kommer gnagere inn i bygninger?

- «Ville norske mus»

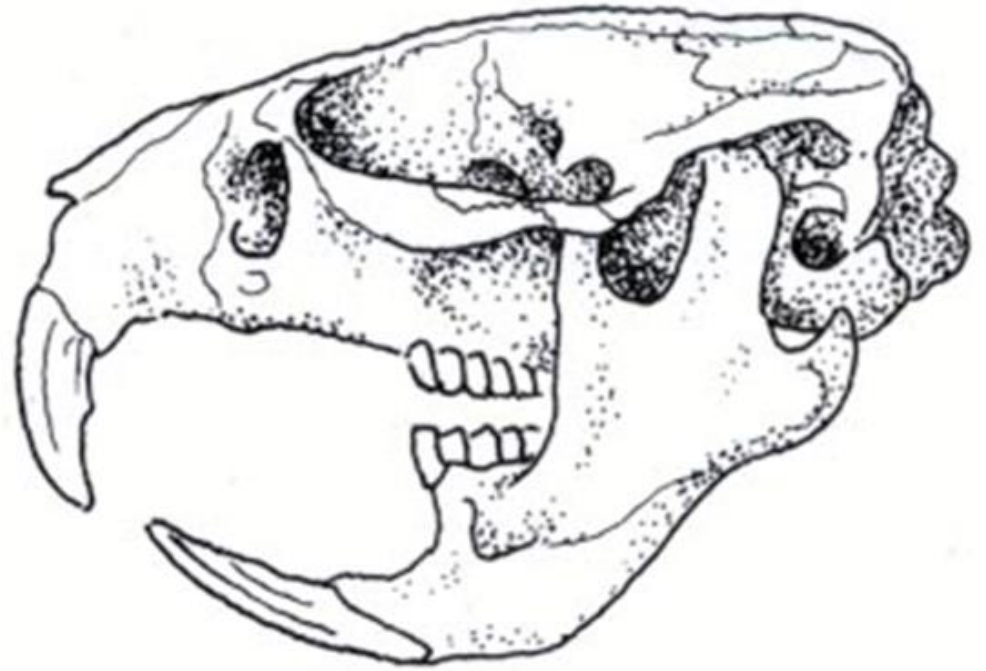
- Lever ute i norsk natur – kan ha store leveområder
- Kommer ofte inntil bygninger på jakt etter mat, og trekker inn “for egen maskin” om høsten
- Overgang grunnmur-bekledning er utsatt
- Hjørnekasser er spesielt utsatt
- Ventiler, vinduer, åpninger til kryperom, sprekker i grunnmur, over tak
- I noen tilfeller med varer

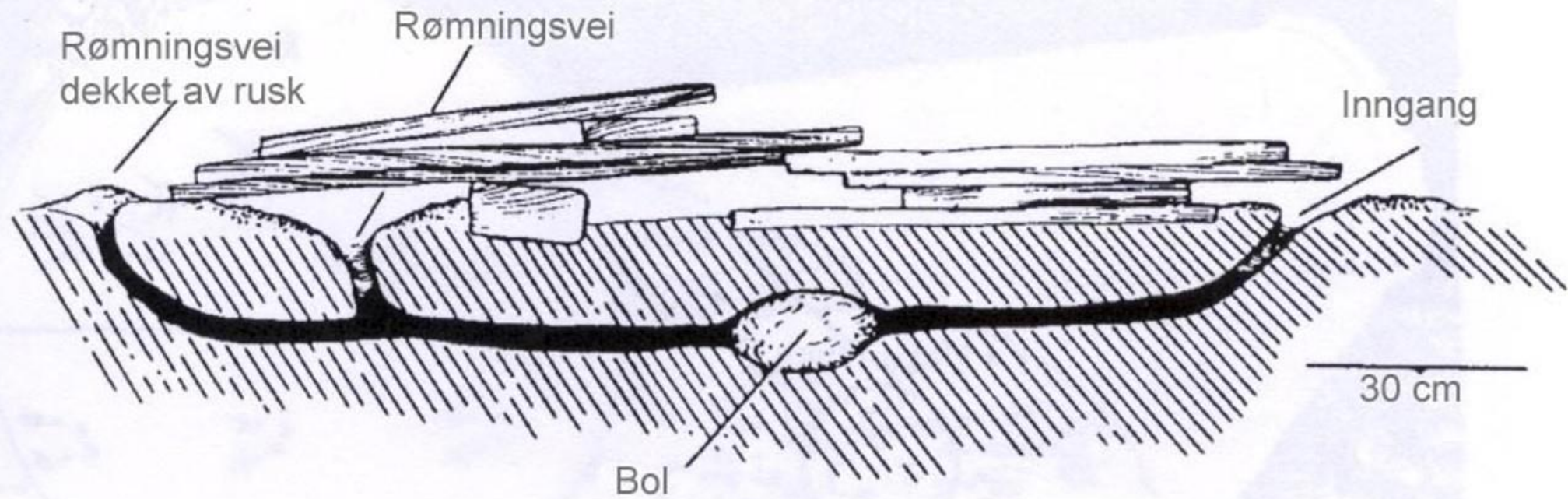
Hvordan kommer gnagere inn i bygninger?

- Rotter

- Svært ofte fra kloakk “for egen maskin”
- Gjennom sluk eller soilrør på tak
- Overgang grunnmur – bekledning
- Ventiler, vinduer, sprekker i mur
- Gjennomføringer for rør og kabler
- Graver seg inn under grunnmur til kryperom
- I noen tilfeller med varer

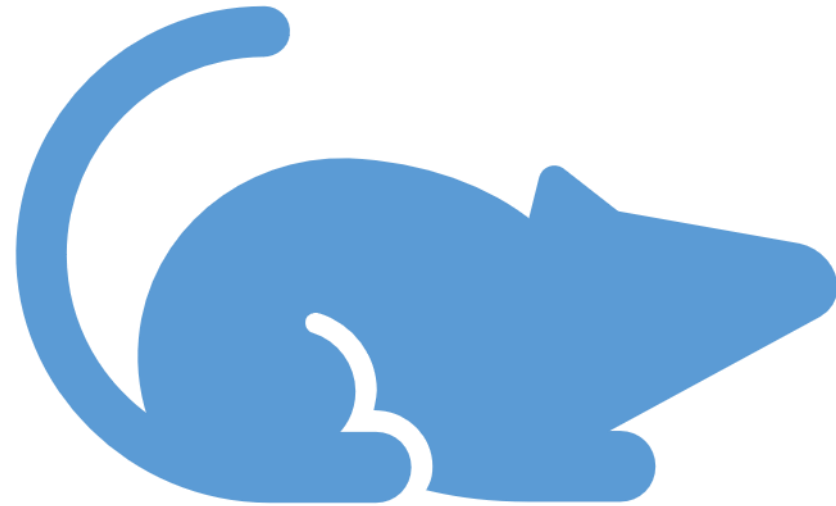
En rotte kan løfte 1.2 kg ...

Neofobi

- Redd for nye ting og lukter i miljøet

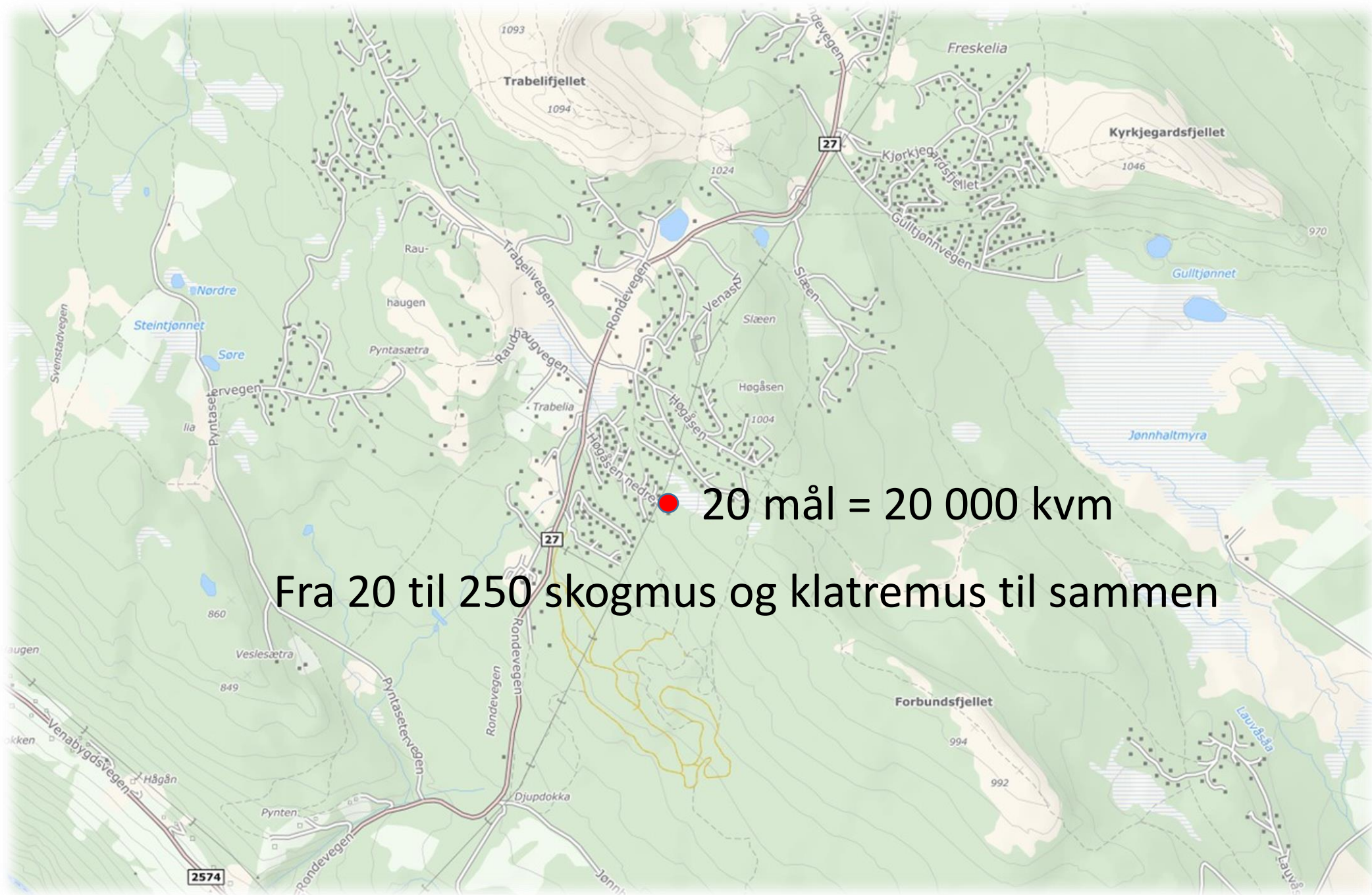
Atferdsmessig resistens

Hvor store leveområder har ulike gnagere?

- Husmus: 2 – 3 kvm
- Rotter: 12 – 15 kvm
- Markmus: 200 – 1 000 kvm
- Klatremus: 500 – 7 000 kvm
- Rødmus: 30 000 kvm
- Storskogmus: 20 000 – 50 000 kvm

Hvordan løser vi problemer med «ville» norske mus og rotter?

- Sanitasjon, sikring og tetting
- Feller inne

Rottebekjempelser er utfordrende!

- Sanitasjon
 - Fjerne mat/vann
 - Rydde opp i søppel
 - Fjerne skjulesteder
- Sikring
- Feller/gift
- Overvåking
- Kloakknett
- Byggomfattende – bydelsomfattende – byomfattende
- Finnes det kommunale handlingsplaner?
- Hvilke krav stiller kommunen/kunden til dere?

Bergen kommune

- Nye bosspann
- Hyppigere tømming
- Hyppigere oppfølging av huseiere
- Fjerning av løv
- Holdningskampanje: «Stopp rottefesten, bruk bosspann!»
- Brev til næringsdrivende
- Intern workshop: Skadedyrfirma og kommunen - koordinere innsatsen for å få til et felles løft mot rottene
- Lokal forskrift: Om fôring av viltdyr i byområdene

Filmet «sabotasje» av rottefeller: – Jeg blir helt oppgitt

Leder av utedrift i bymiljøetaten er sjokkert over Instagram-kontoen, som viser videoer av rottefeller som settes ut av drift i Bergen sentrum.

Publisert: 5. februar

Oslo kommune

Vedtak om åpne
søppelspann innenfor
Ring 1

Gjør det noe med
gnagere i
bymiljøet?

- Mekanisk skade
- Lukt
- Rottebitt
- Psykisk stress
- Allergi
- Smitte

Reidar Mehl – arbeid på gnagere

- Musepest (Hantavirus)
- Harepest - tularemi (bakterie)
- Leptospirose/Weils sykdom (bakterie)
- Ulike andre virus hos gnagere
- Ektoparasitter på gnagere
- Resistensundersøkelser - antikoagulanter
- Utbredelse av gnagere

“Transportabel enhet for feltarbeid med zoonoser”

Forskningsprosjekter på gnagere

- Rottegift og eksponering – FHI/Giftinformasjonen
- Microbiota i rottebæsj – FHI/NMBU
- Leptospira i nyrer/urin – FHI/NMBU
- Hepatitt E i lever – FHI/NMBU
- Seoul-virus i lunger – FHI/NMBU

Rottegift og eksponering

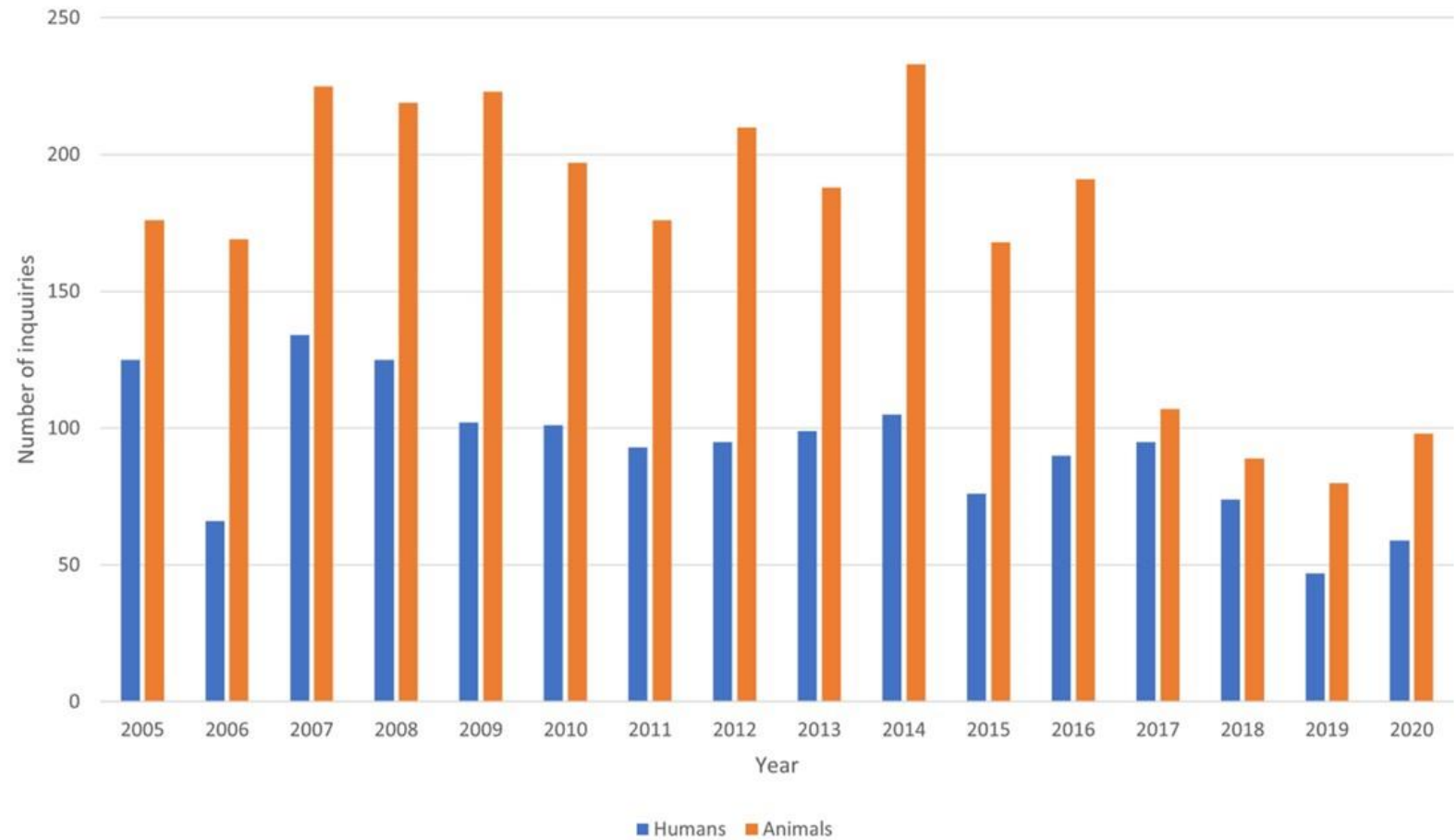
GIFT **INFORMASJONEN**

Døgnapen telefon

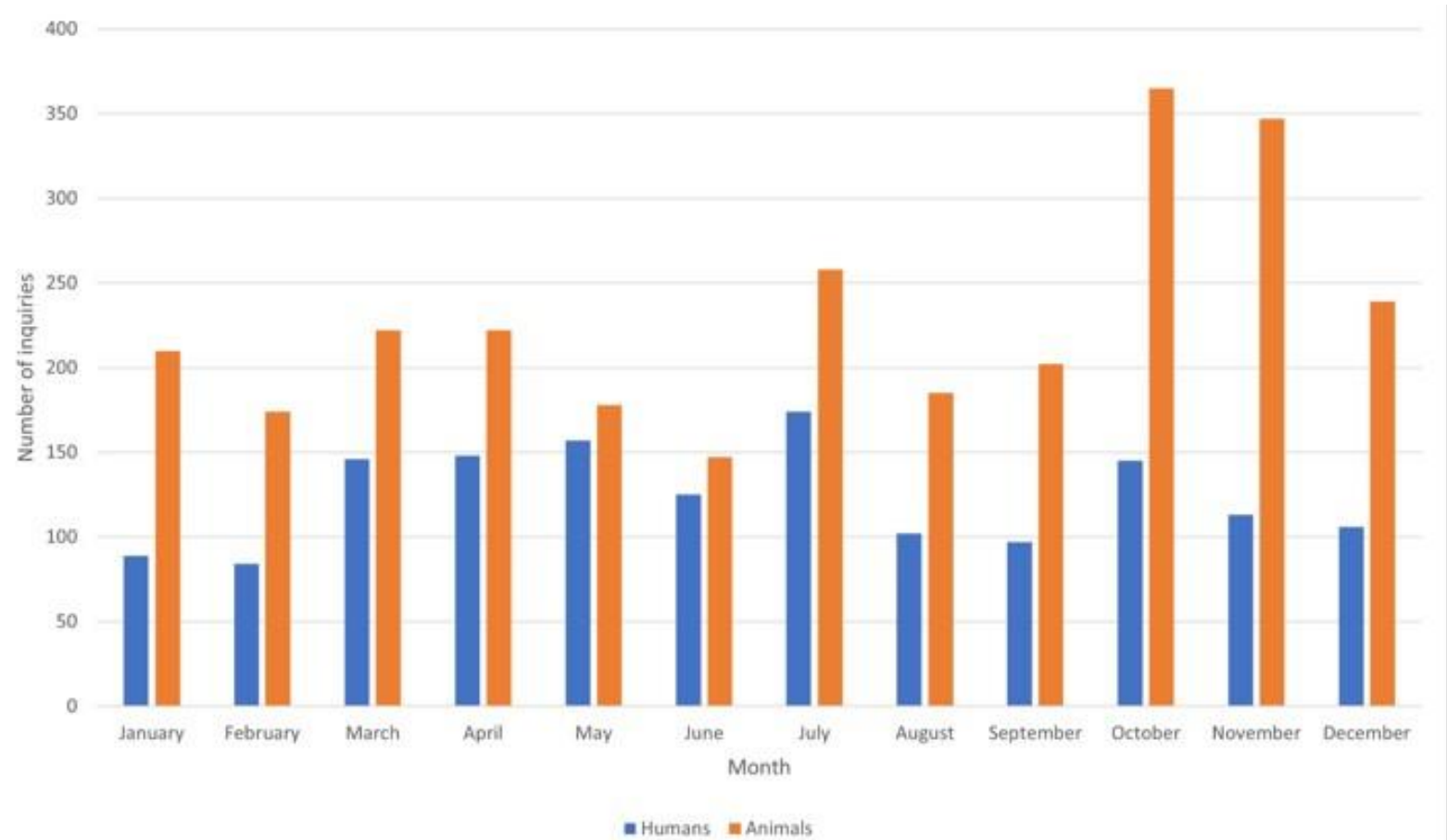
22 59 13 00

- 4235 henvendelser om gnagergifter i perioden 2005-2020
- 0.6 % av totalt antall henvendelser i perioden (n = 662 494)

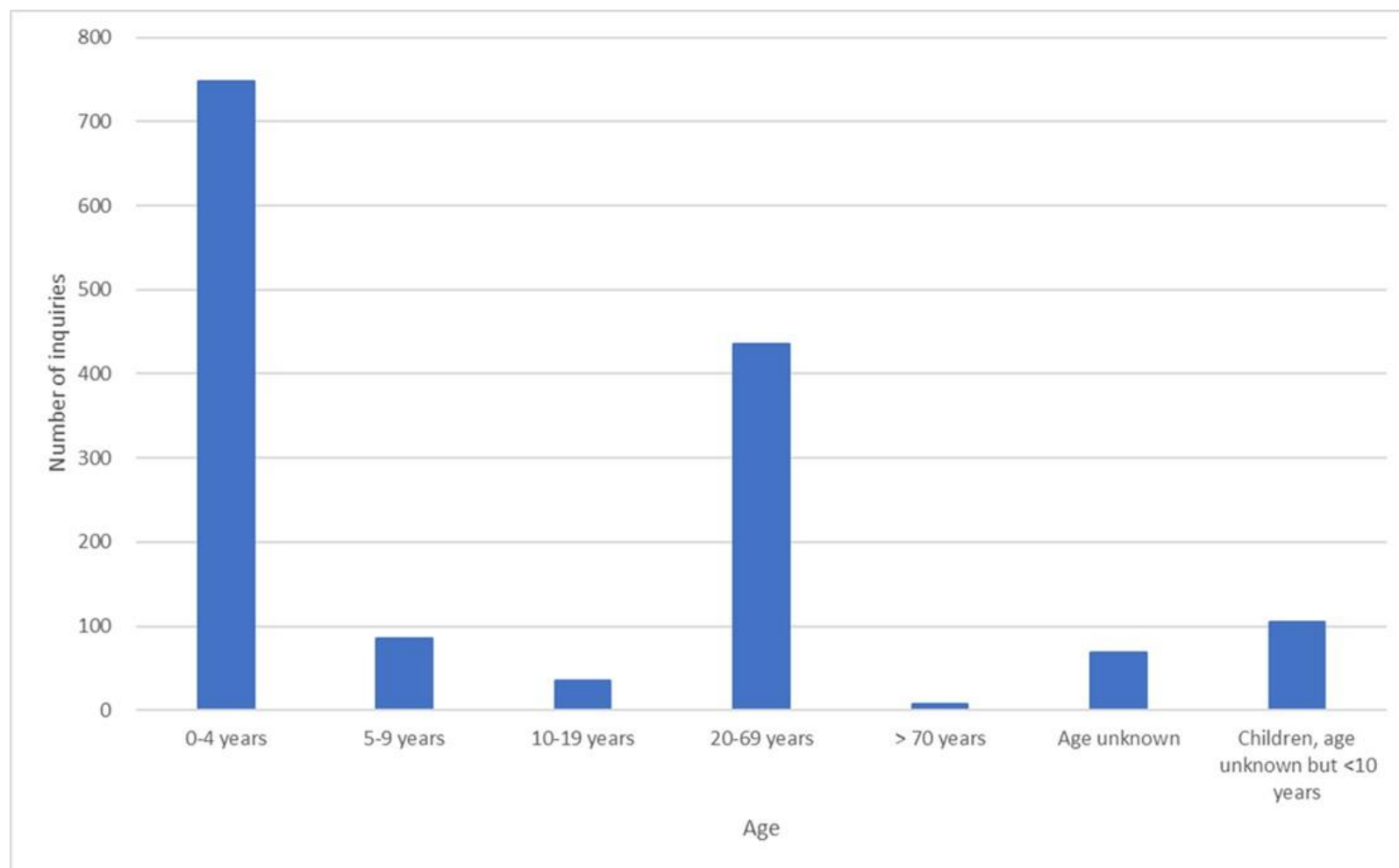
Antall
henvendelser
pr år

Sesongvariasjon

Aldersgrupper

Type gift

Type of rodenticide in human exposures

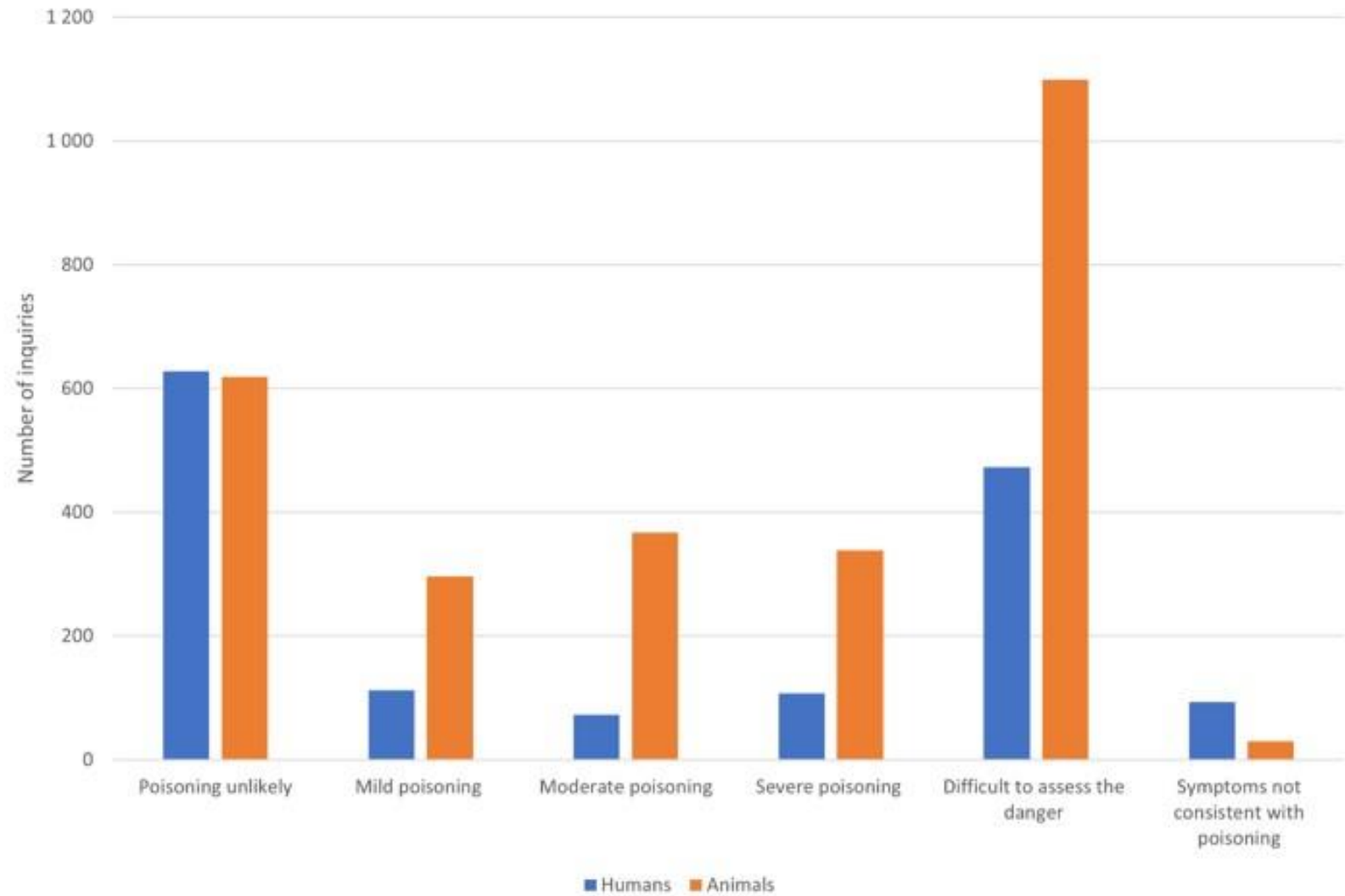
- FGAR (2%)
- SGAR (68%)
- Alphachloralose (1%)
- Other (1%)
- Unknown rodenticide (27%)

Type of rodenticide in animal exposures

- FGAR (4%)
- SGAR (79%)
- Alphachloralose (2%)
- Other (1%)
- Unknown rodenticide (15%)

Alvorlighetsgrad

Behandling

**Recommended
treatment
of humans**

- No treatment or treatment at home (47%)
- Treatment at GP or hospital (15%)
- General advice regarding toxicity (26%)
- Other reply (12%)

**Recommended
treatment
of animals**

- No treatment or treatment at home (31%)
- Treatment at veterinarians (27%)
- General advice regarding toxicity (26%)
- Other reply (15%)

Microbiota i rotter

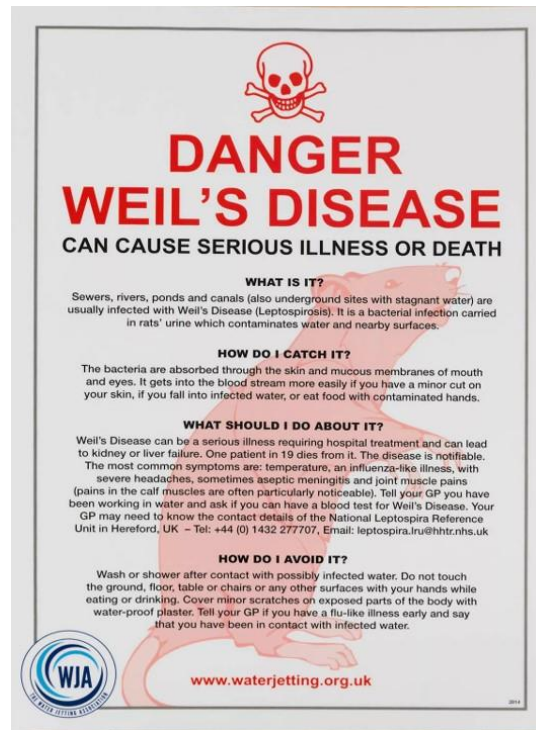
Antibiotikaresistens er en av de største truslene mot global helse, matsikkerhet og utvikling i dagens samfunn

Microbiota

- Funn av rotter med potensielt sykdomsfremkallende bakterier som smitter via mat og vann
- Funn av gener som gir resistens mot de fleste av de mest moderne og mest benyttede antibiotika som brukes ved sykehus
- Tre av de fire rottene med bekreftede resistensgener i tarmen er også bærere av potensielt sykdomsfremkallende bakterier – sannsynligheten for at kombinasjonen utgjør en «alvorlig trussel» er stor!

Leptospira i rotter

- Leptospirose er den mest utbredte zoonotiske sykdommen globalt
- Leptospirose regnes som en «(re-) emerging disease»
- WHO oppgir en forekomst av minst én million alvorlige tilfeller hos mennesker per år
- Dødelighet på nesten 10 %
- Varme og fuktige forhold fremmer spredningen
- Smitte fra rotteurin gjennom intakt hud, sår, slimhinner, vann

Leptospira

- 9.4 % av rottene var positive for *Leptospira*-bakterier
- 86.5 % var negative
- 5.2 % var tvilstilfeller
- Mulig prevalens på 9-15 %

Hepatitt E i rotter

- WHO: Årlig smittes over 20 millioner mennesker med hepatitt E (andre estimerer 100 millioner)
- 44 000 dødsfall ble relatert til hepatitt E i 2015
- Påvist 59 tilfeller i Norge i perioden 2015-2022
- Sannsynligvis underdiagnostisering i Norge
- På verdensbasis regnes nå Hepatitt E som den vanligste årsaken til leverbetennelse
- Smitte gjennom mat/vann forurensset av rotter

Hepatitt E

- Funn av Hepatitt E i 43 av 80 leverprøver
- 54 % positive rotter

Seoul-virus i rotter

- Hantavirus som vanligvis gir milde eller ingen symptomer
- Enkelte alvorlige tilfeller med blødninger og infeksjon i nyrer
- Dødelighet på 1-2 %
- Smitter med urin, lort og kroppsvæsker fra brunrotter

Seoul-virus

- Ingen positive funn i 40 av 40 lungeprøver

Forskningsprosjekter på gnagere

- Giftbruk og eksponering – FHI/NMBU
- Microbiota i rottefæsj – FHI/NMBU
- Leptospira i nyre/urin – FHI/NMBU
- Hepatitt E i lever – FHI/NMBU
- Seoul-virus i lunger – FHI/NMBU

Nytt prosjekt - kunnskapsprosjekt

- Forebygging og bekjempelse av gnagere

Norsk Hussopp
FORSIKRING

Eksempel fra en «grønn» kommune

«Alle skadedyroppdrag skal skje med elbil av miljøhensyn!»

«Men vi krever at det skal legges ut gift mot gnagere!»

*Takk for
oppmerksomheten*